

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

Πρακτικά
Πανελληνίου Συνεδρίου
με Διεθνή Συμμετοχή

Αννο
στοχασμοί
για την
παιδική
ηλικία

Θεσσαλονίκη, 31-10 / 1-11 2014

Σε συνεργασία με την Παιδαγωγική Σχολή
και το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

ΣΥΓΟΙ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΜΕ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Θεσσαλονίκη, 31/10/2014 - 1/11/2014

Ανα-στοχασμοί

για την Παιδική Ηλικία

Τ.Ε.Π.Α.Ε - Α.Π.Θ.

Αναφορά ως

Μ. Τζεκάκη & Μ. Κανατσούλη (Επιμ.). *Πρακτικά του Πανελλήνιου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή: Αναστοχασμοί για την Παιδική Ηλικία*. Θεσσαλονίκη: ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ.

Ιστοσελίδα: <http://www.nured.auth.gr/congress2014/>

ISBN: 978-960-243-695-0

Copyright © 2014 ΤΕΠΑΕ & ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Για το περιεχόμενο της κάθε ανακοίνωσης, τη μορφή και τη βιβλιογραφία (εκτός της βασικής μορφής και ταξινόμησης των κειμένων) την ευθύνη φέρουν οι συγγραφείς.

Οργάνωση ύλης: Ερατώ Γαζάνη

Τεχνική Επιμέλεια: Εκδόσεις Ζυγός _ Θεσσαλονίκη

Γραφιστική Επιμέλεια (Εξωφύλλου – εντύπου): Δημήτρης Γερμανός

Τεχνική Επιμέλεια Ιστοσελίδας: Νίκος Πουρνάρας

**ΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΣΚΟΥΠΙΔΙΩΝ, ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ,
Η ΟΤΑΝ Η ΜΥΘΟΠΛΑΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΖΕΤΑΙ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ.**

Δημήτρης Πολίτης

Επίκουρος Καθηγητής στο Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. του Παν/μίου Πατρών

dimpolitis@upatras.gr

Την εικόνα των απεγνωσμένων που περιδιαβαίνουν τις γειτονιές των πόλεων και ανασκαλεύουν τα σκουπίδια με ένα γάντζο, ψάχνοντας μέταλλα ή φαγόσιμα, ή των εξαθλιωμένων που σπρώχνουν κάθιδροι ένα καρότσι γεμάτο με ανακυκλώσιμα υλικά την έχουμε συνηθίσει, δυστυχώς. Είναι μια εικόνα που στοιχειώνει τις μέρες μας και ζωντανεύει τους αρχέγονους φόβους μας για τη στιγμή που δε θα εξουσιάζουμε τη ζωή μας, όταν όλα θα δείχνουν να καταρρέουν γύρω μας και μέσα μας. Ο Βασίλης Παπαθεοδώρου, συντροφιά με τους ‘κολασμένους’ των ημερών μας και τους «άρχοντες» του, ανασκαλεύει την καθημερινή μας δυστοπία με τη μελλοντολογική, μάλλον δυσσίωνα προφητική, μυθολογία του. Μεταβαίνει από το πραγματικό στην αναπαράστασή του, διεγείροντας την προσλαμβάνουσα συνείδηση και ματώνοντας το αμίχχανο συναίσθημα.

Σαν ένας άλλος Στίβεν Κινγκ στίνει ένα ‘σκουπιδοκρατούμενο’ σκηνικό θρίλερ και τρόμου, εμπλέκοντας τους μοιραίους χαρακτήρες του σε μια πολυπρόσωπη αφήγηση: επιστήμονες κλεισμένους στις ιδέες τους, διεφθαρμένους αστούς και πολιτικούς που αντιμετωπίζουν το λιντσαρίσμα από τους ζητιάνους και τους αστέγους των δρόμων, μισθοφόρους που φρουρούν την ‘άνομη’ τάξη και λειτουργούν σαν δολοφονικές μηχανές, τον άβουλο λαό που μετατρέπεται σε όγλο. Σε μια κατάσταση ανεργίας και αναρχίας, χάους και απελπισίας, πείνας και αποκλήνωσης, τα σκουπίδια αναδεικνύονται σε κεντρικούς πρωταγωνιστές και η διαχείρισή τους σε ρυθμιστικό παράγοντα εξουσίας. Με φόντο την αντίστροφη μέτρηση του πολιτισμού, τρεις ιστορίες συμπλέκονται με ευρηματικό τρόπο: αυτή του καθηγητή Πελεγκρίτι και του κόσμου του, η περιπέτεια της οικογένειας του υπουργού Τζέφερσον και η δράση των μισθοφόρων που προσωποποιούν κυριαρχούσες εξουσιαστικές δομές. Με τη φαντασίωση ενός νέου, καλύτερου κόσμου όλοι αυτοί οι ήρωες κάποια στιγμή συναντιούνται και αλλάζουν, ακολουθώντας ένα «ασιμοφικού τύπου» μοντέλο ιστορικής εξέλιξης που θέλει το ανθρώπινο γένος να πληρώνει στο μέγιστο βαθμό το τίμημα της κρίσης. Αναβιώνοντας με ταχύτητα όλα τα προηγούμενα, ήδη βιωμένα, στάδια της ιστορίας της, η ανθρωπότητα φτάνει στο «απόλυτο μηδέν», στην ολοκληρωτική καταστροφή που ως αναγκαία προϋπόθεση θα σηματοδοτήσει την ανάδυση του καινούργιου. Με την καταληκτική προτροπή: «Πάμε πάλι, ξανά από την αρχή», η μυθολογία του Παπαθεοδώρου μάς καλεί να επιστρέψουμε στην κοιτίδα της απεμπολημένης παιδικής μας ηλικίας και μας παροτρύνει να αναζητήσουμε τη χαμένη αγνότητά μας και τις ηθικές αξίες που θα ξαναχτίσουν τον κόσμο μας

από την αρχή.

Οι Άρχοντες των Σκουπιδιών μεταποιοούν την καθημερινή εμπειρία της κοινωνικο-οικονομικής κρίσης, της διαρκούς αγωνίας και της ανασφάλειας, μέσα από την ουτοπία της λογοτεχνικής γραφής. Η μυθοπλασία τους, αν και διαχειρίζεται μια απτή εμπειρική πραγματικότητα, δεν υπακούει στη δέσμευση του εκφώνηματος του πραγματικού. Ασφαλώς, η μυθοπλασία δεν είναι έξω από την καθημερινή πραγματικότητά μας, αφού όλες μας οι δραστηριότητες παραπέμπουν σε μυθοπλαστικές κατασκευές που στηρίζονται σε συμβάσεις και ακολουθούν κανόνες. Ωστόσο, η επινοημένη λογοτεχνική αφήγηση δημιουργεί έναν ολόκληρο κόσμο ανάλογο του πραγματικού που τον θέλει να λειτουργεί στο πλαίσιο της αφηγηματικής πράξης με βάση τα δικά του δεδομένα και σύμφωνα με τη δική του λογική. Ο Παπαθεοδώρου δεν ανασυνθέτει απλώς την καθημερινή μικροκλίμακα· επικαλούμενος ένα καθορισμένο εύρος της εμπειρίας του παρελθόντος και του παρόντος, την υπερβαίνει διαρρηγνύοντας την αρχική ρεαλιστική προοπτική. Ενσωματώνει μια συγκεκριμένη μόνο εξωτερική πραγματικότητα, εκθέτει κάποια ‘επίπεδα πραγματικότητας’, για να μας προσφέρει ένα σαφές πλαίσιο αναφοράς. Απώτερος στόχος του είναι να συνδέσει την ιδεολογική δραστηριότητά μας ως αναγνωστών με τις απαντήσεις που η μυθοπλασία του επιχειρεί να δώσει σε ένα υπαρκτό κοινωνικό πρόβλημα. Για να μας ενεργοποιήσει περισσότερο, ανοικειώνει λογοτεχνικές συμβάσεις και διαφοροποιεί κοινωνικές νόρμες. Αναιρεί ακόμη και το γνωστό λογοτεχνικό στερεότυπο που θέλει έφηβους ήρωες σε μυθιστορήματα για εφήβους, καθώς και την επακόλουθη ταύτιση των έφηβων-αναγνωστών του με τους ήρωες αυτούς. Αξιοποιώντας πρωταγωνιστές κάθε ηλικίας και επιστρατεύοντας ποικίλες οπτικές γωνίες ή αφηγηματικές δομές, επιτρέπει στην «crossover» μυθοπλασία του να αναδειξεί τη δυναμική της σε/με όλους τους αναγνώστες.

Όπως συμβαίνει και με άλλες παρόμοιες μυθοπλαστικές, δηλαδή ουτοπικές, αναπαραστάσεις της πραγματικής δυστοπίας², κάθε αναφορά σε «επινοημένη αφήγηση» θίγει αναπόφευκτα την αντιπαράθεση μυθοπλασίας-αλήθειας, αναπαραστάσης-πραγματικότητας, ενώ ελέγχει την κλασική αντίληψη για τη μιμητική λειτουργία του λογοτεχνικού κειμένου. Και στην περίπτωση των *Αρχόντων των Σκουπιδιών* του Παπαθεοδώρου, ανεξάρτητα από το βαθμό αναπαραστάσης του εμπειρικού μας κόσμου, η οποία δε λειτουργεί ποτέ αναλογικά σε σχέση με την πραγματικότητα (είτε είναι μερική και προϋποθέτει διαδικασία επιλογής είτε είναι σύνθετη και στηρίζεται σε διαδικασία αποκωδικοποίησης), η μυθοπλαστική αφήγηση διεκδικεί τη δική της αλήθεια. Ο τόπος της μυθοπλασίας είναι ένας χώρος ανακατασκευής της πραγματικότητας, όπου το πραγματικό

² Για να μην μονοεύσουμε απολύτως ενδεικτικά κάποια παραγνωρισμένα ή αγνοημένα κείμενα, αν και κλασικά, αναφέρουμε: *Οι Άθλιοι των Αθηνών* (1895), του Ιωάννη Κονδυλάκη· «Γλουμμάουθ» (1848), του Α. Ρίζου-Ραγκαβή· *Όλιβερ Τουίστ* (1838), του Καρόλου Ντίκενς.

συγχωνεύεται με το φαντασικό και συνυπάρχει με το επινοημένο σε τέτοιο βαθμό, ώστε να είναι περιττή κάθε διάκριση ή σύγκριση. Το πώς, όμως, η μυθολογία επιβάλλει την 'ψευδαίσθηση' και αναστέλλει τη δυσπιστία μας, για να μας συμπαρασύρει στους κόσμους της, είναι κάτι που μας προσδιορίζει απέναντι στην αλήθεια. Η μυθολογική λειτουργία συνίσταται όχι σε «δηλώσεις» πραγματικών αντικειμένων ή γεγονότων αλλά σε «ψευδοδηλώσεις», οι οποίες νομιμοποιούνται κυρίως από τις δυνατότητες που διαθέτουν ως ονοματοθετικές διαδικασίες να μας αποδεσμεύουν από τη συμβατική αντιστοιχία μορφής-περιεχομένου. Έτσι, οι μυθολογικές αφηγήσεις δεν ελέγχονται σύμφωνα με τους κανόνες του μη μυθολογικού λόγου, αφού δεν υπόκεινται στα κριτήρια αλήθειας ή ψεύδους που τον διέπουν, ενώ υιοθετούν συμβάσεις παρόμοιες με αυτές που συνάπτονται ανάμεσα στους συγγραφείς και στους αναγνώστες τους. Συνακόλουθα, τα λογοτεχνικά κείμενα, ως μυθολογικά εκφωνήματα, δεν είναι υποχρεωμένα να λογοδοτούν σε δεδομένες εμπειρικές πραγματικότητες, εφόσον μπορούν να τις αναμορφώνουν ή, ακόμη, και να τις υπερβαίνουν. Χωρίς να καταργούν τη γραμματική των κειμένων, η οποία κάνει δυνατή τη νοσηματοδότησή τους, τα εκφωνήματα αυτά αναστατώνουν τον εμπειρικό μας κόσμο, προσφέροντάς μας εναλλακτικούς τρόπους διεύρυνσης της θεώρησης της πραγματικότητας και ενεργοποίησης της βιωμένης εμπειρίας μας. Έτσι, η λογοτεχνική εμπειρία που μας προσφέρει ο Παπαθεοδώρου συσχετίζει αναγνωστικά τη μυθολογική του ουτοπία με την πραγματικότητά μας, προσφέροντάς μας την ευκαιρία να αντιληφθούμε τη συνάντηση της συνείδησής μας με τον κόσμο και να επανερμηνεύσουμε "την παλιά αίσθηση των πραγμάτων", ώστε να διαχειριστούμε δημιουργικά τα εμπειρικά δεδομένα της δυστοπίας μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παπαθεοδώρου, Β. (2012). *Οι Άρχοντες των Σκουπιδιών*. Αθήνα: Καστανιώτης.